

Відгук

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора, Сушко Руслани Олександрівни
на дисертаційну роботу

Хіменес Христини Робертівни

на тему «**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СИСТЕМ
ЗМАГАНЬ В ІГРОВИХ ВИДАХ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ**»,

подану на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту
за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність теми дослідження. Ігрові види професійного спорту завжди викликають цікавість вболівальників, адже покликані створювати видовище та вабити непередбачуваністю подій на спортивних майданчиках. Вивчення і якісний аналіз історичних віх розвитку видів спорту сприяє творчому пошуку до удосконалення викликів сьогодення з метою подальшого прогресу. Сучасні тенденції розвитку ігрових видів спорту мають ґрунтуватись на узагальненні практичного досвіду, виявлених закономірностях, ефективних моделях змагань у професійному спорті. Реалізація змагального потенціалу висококваліфікованих спортсменів в ігрових видах професійного спорту знаходиться під впливом чинників організації та економічної ефективності систем змагань у ігрових видах професійного спорту, удосконалення змісту функцій професійного спорту, у царині ефективних підходів до ведення спортивно-підприємницької діяльності.

Науковці тривалий термін часу у різних видах спорту опікуються питаннями впливу на їх розвиток глобалізаційних процесів, формуючи нові програми навчально-тренувальної роботи, технології для удосконалення змагальної діяльності, визначаючи практичні шляхи через пропозиції обґрунтованих методик. Авторкою дослідження показано існування наявної потреби у вивченні набутого досвіду щодо організації систем змагань у ігрових видах професійного спорту з урахуванням специфіки, випробуваних підходів і якісного аналізу отриманих результатів з метою інтерпретації кращих практик, перевірених термінами, задля досягнення економічної стабільності змагань, підтримання сталого глядацького інтересу і реалізації високого потенціалу українських спортсменів у майбутньому. Безапеляційно актуальним вбачасмо обраній здобувачкою напрям пошуку нових підходів до встановлення компонентів та обґрунтування концепції систем змагань в ігрових видах професійного спорту.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до наукових тем «Професійний спорт в освітньому та науковому просторі» Плану науково-дослідної роботи ЛДУФК на 2016–2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) та «Соціальні практики сучасного спорту» (№ державної реєстрації 0121U100524) Зведеного плану науково-дослідної роботи ЛДУФК ім. Івана Боберського на 2021–2025 рр.

Наукова новизна результатів дисертації. Найбільшу цінність і вагомое практичне значення серед здобутих результатів представленого дисертаційного дослідження, на нашу думку, має наукова новизна роботи:

- *уперше* встановлено компоненти й обґрунтовано концепцію систем змагань в ігрових видах професійного спорту, яка містить сукупність їх системотвірних чинників (економічна ефективність, соціальна ідентичність, конкуренція та видовищність, технологічність, конгруентність); функцій (як відомих – «клапана безпеки», відволікання, підтримання надії, духовності, інтеграції, індивідуалізації, так і авторських – досконалості, емпатійності, операційності), типологічних ознак (ієрархічність, керованість, системність, інноваційність, відкритість, реактивність, унікальність) та механізмів адаптування до змін соціально-економічних умов (збільшення/зменшення кількості команд/спортсменів, зміни місць розташування команд, місць проведення змагань; удосконалення графіків, правил та формату проведення змагань, об'єктивності суддівства змагань; удосконалення інвентарю, підвищення видовищності ігор тощо).

- *уперше* визначено групи моделей змагань в ігрових видах професійного спорту за чинником системності змагань. Так, виокремлено групу ентропічних моделей змагань, які характеризуються неузгодженістю компонент системи змагань; групу дискретно-системних моделей, де спостерігається узгодженість окремих компонент системи змагань між собою; групу системних моделей, для яких характерним є злагоджений взаємозв'язок і узгодженість між компонентами системи змагань; групу десистемно-адаптованих моделей, у яких встановлено часткове руйнування окремих компонент системи та формування нових або доповнення змісту наявних компонент для врегулювання функціонування цілісної системи та групу ресистемних моделей, що забезпечили відновлення цілісності системи змагань в ігрових видах професійного спорту;

- *уперше* визначено моделі змагань і їх зміст за чинником престижності змагань в ігрових видах професійного спорту. В індивідуальних та індивідуально-командних ігрових видах професійного спорту виокремлено одно-, дво-, три-, чотиритурніру моделі змагань, турову, «Grand Slam», турово-ієрархічну, комерційну моделі змагань, модель відкритих змагань та ієрархічну модель змагань. В командних ігрових видах професійного спорту – мультипозиційну дифузну, одно-, дво-, трипозиційну й ієрархічну закриті, однопозиційну локальну, одно- й трипозиційну та ієрархічну Пан'європейські моделі змагань;

- *уперше* сформовано узагальнене наукове знання щодо генези й сучасних напрямів розвитку систем змагань професійних організацій у футболі (сокері) впродовж 1884–2024 рр. на континентальному (Північноамериканському) рівні – AFA, 1884–1913 рр.; ASL, 1921–1933 рр.; USA, 1966–1968 рр.; NPSL, 1967–1968 рр.; NASL, 1968–1984 рр.; WSA 1985–1990 рр.; ASL, 1988–1990 рр.; APSL, 1990–1996 рр.; MLS, з 1995 р.); у професійному футболі (1888–2024 рр.) й баскетболі (1920–2024 рр.) на континентальному (Європейському) рівні, де клубні змагання першопочатково відбувалися виключно на національному

рівні – Чемпіонат Англії з футболу від 1888 р., Іспанії, від 1903 р., Франції, від 1932 р. тощо; Чемпіонат Італії з баскетболу від 1920 р., Франції, від 1921 р., Туреччини, від 1946 р. тощо, і лише з середини 1950-х рр. – на загальноєвропейському рівні – Ліга чемпіонів UEFA від 1955 р. (назва в актуальній редакції від 1992 р.), Ліга Європи UEFA від 1972 р. (назва в актуальній редакції від 2009 р.), Ліга конференцій, від 2021 р.; Євроліга ULEB, від 1958 р. (назва в актуальній редакції від 2002 р.), Єврокубок ULEB, від 2002 р., Ліга чемпіонів FIBA, від 2016 р., Кубок європейських чемпіонів FIBA, від 2002 р.

- *уперше* сформовано узагальнене наукове знання щодо генези й сучасних напрямів розвитку систем змагань в гольфі на всесвітньому рівні в межах великих турнірів («The British Open», від 1860 р., «US Open», від 1895 р., «PGA Championship», від 1916, «The Masters Tournament», від 1934 р.) та в межах турів з другої половини 1960-х рр. («PGA Tour», від 1968 р., «European Tour», від 1972 р., «Japan Golf Tour», від 1973 р., «Asian Tour», від 1994 р.).

- *уперше* встановлено кризові чинники організації та економічної ефективності систем змагань в ігрових видах професійного спорту у XXI столітті (пандемія COVID-19 та її наслідки; соціальні конфлікти, перш за все пов'язані з маніпулятивним використанням антирасистського руху “Black Lives Matter” у США; воєнні конфлікти; спортивна злочинність – «чорний» тоталізатор, договірні матчі, вживання допінгу тощо). Виявлено способи протидії ним у діяльності провідних професійних спортивних організацій, зокрема, у віртуальному середовищі (активізація розвитку кіберспортивних змагань, практика віртуальної присутності глядачів на трибунах, онлайн-турніри тощо).

- *удосконалено* зміст чинників організації та економічної ефективності систем змагань в ігрових видах професійного спорту, зокрема у XXI столітті (геополітичні й економічні тенденції, трансформація інформаційних і комунікаційних технологій, глобалізація професійного спорту, спортивна міграція, специфіка монополії та конкуренції на спортивній арені, спрямованість професійних ліг на вищу ефективність діяльності);

- *удосконалено* знання про еволюцію та етапи розвитку бейсболу, американського футболу, баскетболу, хокею в Північній Америці й тенісу на світовій арені;

- *удосконалено* інформацію про мету, підходи й особливості організації змагань у професійному спорті;

- *удосконалено* зміст функцій професійного спорту («кланана безпеки»; функція інтеграції; функція підтримання надії; функція духовності; функція відволікання; функція індивідуалізації) у межах парадигми систем змагань;

- *набули подальшого розвитку* відомості про зростання економічного значення професійного спорту в суспільстві;

- *набула подальшого розвитку* інформація про специфіку зовнішньої та внутрішньої конкуренції у професійному спорті.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження заслуговує окремої уваги через можливість використання представлених

науково-теоретичних положень у змісті освітньо-професійних програм здобувачів різних рівнів вищої освіти, удосконалення змісту матеріалів курсів підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури та спорту, Практично значущою є доведена актами впровадження інтеграція результатів дослідження в навчальний процес восьми університетів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Грунтовний підхід авторки дисертаційного дослідження до вивчення виокремлених проблемних питань в сукупності з обраними адекватними методами дослідження довели високий рівень оволодіння методологією наукової діяльності і сприяли вирішенню поставлених завдань.

Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають поставленим меті та завданням відносно об'єкту та предмету дослідження.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Наукові результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані у заходах національного та міжнародного рівнів та були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії (м. Дніпро, 27-28.10.2022); VII International scientific and practical conference «Problems, achievements and prospects of the development of medical, biological and sports scientists» (м. Івано-Франківськ, 29.10.2022); VI Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (м. Київ, 16.11.2022); XXII Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (м. Харків, 6-7.12.2022); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії (м. Дніпро, 26-27.10.2023); VII Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (м. Київ, 29.11.2023); XXIII Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (м. Харків, 6.12.2023); XXVII Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (м. Львів, 4-5.05.2023); XX Міжнародній науковій конференції «Проблеми та перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств в ЗВО» (м. Харків, 9.02.2024); XXVIII Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (м. Львів, 16-17.05.2024).

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 36 наукових працях, 28 із яких у фахових наукових виданнях України, 3 публікації у виданнях, що проходять індексацію у науко-метричній базі Scopus, п'ять додатково відображають наукові результати дисертаційного дослідження. У публікаціях, що виконані у співавторстві, авторці належить ідея, обґрунтування науково-прикладної проблеми, розробка методологічного апарату дослідження, аналіз та синтез матеріалів, інтерпретація результатів та формулювання висновків.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення і обсягу. Дисертація виконана

згідно вимог МОН України і складається з анотацій українською і англійською мовами, списку умовних скорочень, вступу, семи розділів, висновків, покликань, що містить 583 найменування, і додатків. Загальний обсяг роботи становить 634 сторінок, оформлення основного тексту представлено 21 таблицею та 7 рисунками.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що корелюють між собою, описано новизну одержаних результатів, представлено практичну значущість та інші структурні компоненти відповідно вимогам.

У розділі 1 авторкою дисертаційного дослідження представлено ґрунтовний аналіз соціальних практик професійного спорту через генезу, визначальні чинники розвитку і системи змагань як чинники розвитку ігрових видів професійного спорту. Якісна систематизація, синтез та узагальнення вітчизняного (70) та англomовного (513) науково-методичного матеріалу сприяли представленню добірного і ґрунтовного аналізу за тематикою проведеного дослідження. У розділі доведено вагомість розвитку професійного спорту в сучасному світі і актуальну потребу наукового пошуку з питань формування основних положень функціонування, розвитку та удосконалення систем змагань у ігрових видах для подальшого застосування знань у межах України.

У розділі 2 авторкою описано основні напрямки методології дисертаційного дослідження, охарактеризовано використані методи (аналіз та синтез, історичний метод, методи абстрагування, індукції та дедукції, порівняння, системний підхід, моделювання, методи математичної статистики) і описано специфіку їх застосування та надано інформацію про етапи організації проведеного дослідження. Вирішення поставлених завдань дослідження повною мірою забезпечує кількісне представлення і аргументований вибір адекватних методів. Ґрунтовність отриманих результатів посилюють представлені підходи до збору і опрацювання великих обсягів інформації, що пояснює тривалість дослідження. Зміст розділу налічує інформацію щодо дотримання визначених принципів у роботі з історичним фактажем, перелік та характеристику п'яти етапів дослідження.

У розділі 3 проведено ретроспективний аналіз та обґрунтовано особливості еволюції та сучасних тенденцій розвитку змагань в ігрових командних видах професійного спорту в Північній Америці (бейсбол, американський футбол, баскетбол, хокей та сокер). Авторкою дослідження надано характеристику формуванню та розвитку змагань у професійному бейсболі, американському футболі, баскетболі, хокеї та сокері, виявлено закономірності та чинники, окрему роль компонентів та характерні тенденції й закономірності, представлено моделі змагань у професійному бейсболі, американському футболі, баскетболі, хокеї та сокері на різних етапах його розвитку. У розділі здобувачка ретельно висвітлила фактаж за датами, термінами та подіями.

У розділі 4 проведено ретроспективний аналіз та обґрунтовано особливості еволюції та сучасних тенденцій розвитку змагань в ігрових

командних видах професійного спорту в Європі (футбол, баскетбол), надано характеристику формуванню та розвитку змагань у професійному футболі, баскетболі, представлено моделі змагань у професійному футболі, баскетболі на різних етапах його розвитку. У розділі здобувачка розкрила послідовність розвитку футболу та баскетболу на європейському континенті аналізуючи і узагальнюючі історичні факти, спираючись на інформативні джерела.

У розділі 5 на підставі опрацювання значного обсягу наукових матеріалів проаналізовано та обґрунтовано особливості еволюції та сучасних тенденцій розвитку систем змагань в ігрових індивідуальних та індивідуально-командних видах професійного спорту в Європі (гольф, теніс). Авторкою дослідження надано характеристику формуванню та розвитку змагань у професійному гольфі, тенісі, представлено моделі змагань у професійному гольфі, тенісі на різних етапах його розвитку. У розділі здобувачка логічно вибудовує цілісну хронологію подій, що пояснює передумови, особливості розвитку та функціонування систем змагань у гольфі та тенісі.

У розділі 6 здобувачкою представлено концепцію систем змагань в ігрових видах професійного спорту, визначено та узагальнено спільні та відмінні риси змісту моделей змагань в різних ігрових видах професійного спорту та обґрунтовано структурно-змістовне наповнення концепції систем змагань в ігрових видах професійного спорту через обґрунтування визначень та конкретизацію системостворюючих чинників, ознак, функцій та механізмів адаптації.

У розділі 7 викладено аналіз та узагальнення результатів дослідження, спираючись на значну кількість опрацьованих наукових матеріалів. Показано, підтверджені власними результатами проведених досліджень, думки фахівців з низки актуальних питань, зазначено напрямки напрацювань, що доповнено отриманими результатами.

Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки корелюють з метою та завданнями дослідження, узагальнюють основні отримані результати в ході організації та проведення наукового дослідження.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту представленої дисертаційної роботи та ґрунтовне ознайомлення з науковими публікаціями здобувачки надає підстави для висновку про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності у повному обсязі.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, представлена лаконічно, містить методично грамотне текстове наповнення та витримана стосовно стилістичних вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Слід зазначити, що разом з вагомими здобутками та важливими результатами дисертаційна робота містить певні недоліки і дискусійні положення, які не впливають на її загальну високу оцінку та не знижують її високого наукового рівня:

1. Дисертаційна робота містить близькі по суті представлення розділи 3 і 4 «Еволюція та сучасні тенденції розвитку змагань в ігрових командних видах професійного спорту в Північній Америці і Європі», де представлено особливості формування й розвитку змагань та моделі змагань в ігрових командних видах професійного спорту на різних етапах його розвитку. На нашу думку, наявна потреба у поясненні через кількісну невідповідність вивчених інформаційних матеріалів, адже аналіз зазначених видів спорту у Північній Америці стосується професійного бейсболу, американського футболу, баскетболу, хокею та сокери, а в Європі тільки професійного футболу та баскетболу, залишивши поза увагою, наприклад, популярний у Європі хокей.

2. У розділі 5 дисертаційного дослідження подано інформацію про формування та розвиток змагань у професійному гольфі і тенісі та моделі їх змагань на різних етапах його розвитку. Потребує уточнення вибір саме цих видів спорту як представників для вивчення еволюції та сучасних тенденцій розвитку систем змагань в ігрових індивідуальних та індивідуально-командних видах професійного спорту, адже складність систем змагань представлених видів спорту не є типовою для можливості узагальнень інших з урахуванням навіть представлених авторкою різних моделей змагань на різних етапах розвитку видів спорту.

3. Термінологічно дискусійною вважаємо представлення концепції систем змагань в ігрових видах професійного спорту (розділ 6). Тлумачні словники визнають термін «концепція» як систему доказів певного положення, систему поглядів і розуміння явищ та процесів, єдиний, визначальний задум. Призначення концепції покликане інтегрувати масив знань для пошуку закономірностей. Верифікованість доказами і обґрунтована завершеність представлених підходів у розділі 6, попри наявність достатньо гнучких адаптаційних механізмів представленої концепції, дозволяє зробити припущення про сформовану «теорію», що відображає відносини і зв'язки між явищами у вигляді сформованої моделі.

4. Висновки мають стисло описувати досягнення поставленої мети та вирішення завдань організованого дослідження. На нашу думку, було б доцільним сформулювати та представити висновки дисертаційного дослідження максимально стисло, їх змістове наповнення подекуди носить розповідний характер, а не узагальнений фактаж результатів, досягнутих у дослідженні.

5. Текст дисертаційної роботи перевантажений великими таблицями за обсягами представлення, що ускладнює сприйняття структурованого матеріалу. Наприклад, табл.3.1 «Моделі змагань різних етапів розвитку бейсболу у Північній Америці» представлена на трьох сторінках 137-139, табл. 3.2 «Моделі змагань різних етапів розвитку американського професійного футболу» - на п'яти стор. 163-167, табл.3.5 «Моделі змагань різних етапів розвитку футболу (сокери) у Північній Америці» на п'яти сторінках 250-254.

Зазначені зауваження та недоліки в переважній більшості носять дискусійний характер та не впливають на загальне позитивне враження від змісту дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Проаналізувавши матеріали публікацій за темою дисертаційного дослідження та її повний текст, наявні підстави зробити висновок, що отримані авторкою результати є значним досягненням щодо встановлення та обґрунтування концепції систем змагань в ігрових видах професійного спорту, визначення моделі змагань та їх змісту за чинником престижності змагань, обґрунтування чинників організації та економічної ефективності систем змагань, удосконалення знань стосовно підходів та особливостей організації змагань у професійному спорті, змісту його функцій та специфіки зовнішньої та внутрішньої конкуренції у професійному спорті.

В цілому, дисертація Хіменес Х.Р. це закінчене наукове дослідження, що має важливе фундаментальне та прикладне значення. За спрямованістю та змістом дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності, за яким відбувається захист: 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. Таким чином, за обсягом проведених досліджень, актуальністю вирішених завдань, якістю і достовірністю отриманих результатів, дисертаційна робота Хіменес Х.Р. «Теоретичні та організаційні основи систем змагань в ігрових видах професійного спорту» відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій – наказу МОНУ № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), п. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.21 №1197 (зі змінами, Постанова КМУ №502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024), а її автор Хіменес Христина Робертівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
професор кафедри фізичного виховання та педагогіки спорту
Факультету здоров'я, фізичного виховання і спорту
Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

Р.О. СУШКО

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ * УКРАЇНА *
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965

ВЛАСНИЙ ПІДПИС
Сушко Р.О. ЗАСВІДЧУЮ
Григорук В.К.
Матієвко
03.10.2024